

Naročnina mesečno 25 Din, za inozemstvo 40 Din — nedeljska izdaja celoletno 96 Din, za inozemstvo 120 Din
Uredništvo je v Kopitarjevi ul. 6/III

SLOVENE

Ček račun: Ljubljana št. 10.650 in 10.349 za inzerate; Sarajevo št. 7563, Zagreb št. 39.011, Praga-Dunaj 24.797
Uprava: Kopitarjeva 6, telefon 2992

Telefoni uredništva: dnevna služba 2050 — nočna 2996, 2994 in 2050

Izhaja vsak dan zjutraj, razen ponedeljka in dneva po prazniku

Vprašanje Španije je vprašanje zemlje

Vprašanje Španije je vprašanje njene zemljiške posesti. Kdor bo znal špansko zemljo pravilno razdeliti med prebivalstvo in povzdigniti njeno donosnost po modernem namakanju, ta bo v borbi za oblast končno zmagal. Kakor vse pretrse španskega javnega življenja, ki so se začeli ob prelomu 18. in 19. stoletja, tako je tudi sedanjno kruto državljansko vojsko mogoče razumeti le, če poznamo agrarno vprašanje te dežele, ki je pod arabskim gospodstvom bila rajski vrt, danes pa obstoji iz milijonov in milijonov beračev ter peščice bogatinov.

Razmere v Španiji se dajo v poljedelskem oziru primerjati samo z onimi, ki so vladale pred vojno v Romuniji. Ogromne pokrajine so brez vsakega drevesa, čisto izsušene, posejane z redkim žitom, vmes raste par oljk, na skalnatih tleh pa se pase nekaj ovac in koz. Tam pa, kjer se nahajajo tako zvane huerte (vrtovi), ki se umetno namakajo — okraji Granada, Málaga, Murcia, Valencia in Taragona — bujno rastejo grozdje, pomaranče in najboljše sočivje ter gosti oljčni gozdovi. V taki deželi je v svrhu intenzivnejše izrabe zemlje po tako zvanem kolobarjenju in dviga donosnosti po obsežnih melioracijah treba od strani države organizacije in kapitala, da se poljedelskim proizvodom odpre inozemski trg, namesto, da se morajo živila uvažati, kakor vidimo to v Španiji, kjer bi bilo živeža v izobilju in kjer na enem kvadratnem kilometru ne živi več kot 40 ljudi. V izvozu pa konkurirata danes Španiji ravno, kar se sadija, vina in sočivja tiče, Italija in Palestina, ki še do nedavna nista imeli takih pogojev za poljedelski procvit, katere sta ji ustvarila šele kapital, organizacija in melioracija.

Od padca arabske vlade in izgonu arabeskega in židovskega prebivalstva v 15. stoletju se do zadnje tretjine 18. stoletja za to vprašanje ni nihče brigal. Vsa dežela je brez izjeme bila v rokah fevdalnega plemstva, ki je financiralo kraljevi dvor in je zato dobilo v svoje roke kraljevno vodstvo in upravo, kakor pač tudi drugod po svetu. Velik del zemlje je bil v posesti cerkvenih knezov in samostanov, o katerih pa je treba reči, da so skrbeli za reveže, sirote in pohabljenec ter s podložniki ravnali na splošno bolj človeško kot posvetni mogotci. Ščasom seveda tudi cerkvena veleposestva in veleposojenja španski cerkvi niso prinesla blaginje. Svobodni kmetje so se ohranili samo v hriboviti severni Španiji. Prvi vladar, ki se je začel brigati za reforme, je bil Karel III. (od 1759 do 1788). V tistem času je začelo srednjeveško fevdalno veleposestvo deloma propadati, toda poleg njega je nastalo novo veleposestvo. Karel III. je namreč v dobrem namenu odpravil občinsko posest, ki naj bi se razdelila med posamezne gospodarje, toda osebe, ki so imele davke v najemu, kakor tudi vaški odeduhi, katerim Španci pravijo skaciki, so to priliko izrabili, da so sami prišli do zemlje in postali veleposestniki. Ogromna bremena, ki so ležala na kmečkem prebivalstvu, to so dolгови, javne davke, tlaka in druge služnosti, je sicer odpravil leta 1812 narodna vlada, ki je sledila kraljevanju Jožefa Bonaparte, toda praktično stvar ni imela velikega pomena. Veleposestniki so le ostali imejitelji ogromnega dela zemlje, razdolžitve ni kmetiču nič pomagala, ampak je zlezal v še večjo dejansko sužnjost, potem ko je bila formalna robota prenehala. Le cerkev je izgubila večji del svoje posesti in premoženja in je danes svobodna te verige na svojih krilih. Svoboden je ostal samo kmet na severu. Gmotno si pa tudi on ni mogel do danes od pomoči. Sklepi narodne vlade od 1811 so celo zelo poslabšali položaj v deželah južno od Madrida, to je v Estremaduri, Novi Kastilji, Manči in Andaluziji. Tam je namreč bila po izgonu Arabcev zemlja občinska, ker so kmetje bili organizirani na straži zoper Arabce nekako tako, kakor svojčas Hrvati in Srbi na tako zvanih granici. Zaradi spremembe občinske lasti v osebno so se teh pokrajin polastili najemniki davkov in odeduhi tako, da so nastala ogromna veleposestva brez vsakega prebivalca, na katerih so kot najemniki opravljali delo prebivalci graničarskih vasi, ki so tako velike kakor mesta. Tako je ostalo do danes. Ta posestva so tako ogromna, da njihovi gospodarji žive dobro, četudi jih obdelujejo, oziroma jih puste obdelovati samo na polovico. Vrh tega priteka v Estremaduri latifundistom dohodki iz ovčereje. Tako imamo neznošen položaj, da v teh provinciah, kjer na kvadraten kilometer pride komaj 20 ljudi in je dobre zemlje v izobilju, vladata brezposelnost in glad. Ker navadno veleposestnik ne gospodari sam, ampak živi v veleimestih, daje zemljo v zakup generalnemu zakupniku, ki pa ima podzakupnike, ki šele dajo v najem poljedelcem, ki so prav za prav brezposelni hlapeci.

Odnosi teh »kmetov« do veleposestnikov so kaj različni. Svobodni kmet s posestjo, ki bi dajala samostojno gospodarsko eksistenco, je izjema. Točne statistike ni. Na vsak način sta dve petini španske zemlje posest nekaj tisoč veleposestnikov, ki žive izključno od bogate rente. Dve petini zemlje obdelujejo mali in najmanjši posestniki in ena sama petina zemlje je v rokah kmetov, ki imajo 10 do 100 hektarjev zemlje, ki omogoča dostojno eksistenco. Kakor torej vidimo, daleč prevladuje kmečki brezposelnosti proletarijat, ki ima zemljo deloma v zakupu, oziroma podzakupu, deloma pa je enostavno za hlapca. Zakupne pogodbe so tudi zelo različne. V Leonu in stari Kastilji so pogodbe kratkoročne, radi česar je odvisnost zakupnika tem večja. Samo v Aragonu, to je v dolini Ebra okoli Saragosse, in v huertah vzhodne obale imajo dolgoročne pogodbe, ki se podedujejo. Toda te dedne zakupne pogodbe zahtevajo visoko zakupnino in neke vrste tlako. Svobodni severni španski kmet pa je hudo zadolžen.

Šele pod Alfonzom XIII., to je pod diktaturo Primo de Rivero, so se začele nekatere reforme, ki pa niso rešile glavnega vprašanja, ker se latifundije niso odpravile, ker se zemlja ni pravično razdelila in ker država ni žrtvovala

Nj. Vel. kralj Peter II. na Bledu

Bled, 5. avgusta.

Danes ob tričetrt na 3. je prispel na kolodvor v Lesce—Bled z dvornim vlakom Nj. Vel. kralj Peter II. s princema Tomislavom in Andrejem. Na kolodvoru, ki je bil ves okrašen z zastavami, so ga pričakovali Nj. Vis. knez namestnik Pavle, namestnik dr. Perović, predsednik vlade dr. Milan Stojadinović, maršal dvora Šolak-Antić in okrajni načelnik dr. Vrečar. Iz vlaka je prvi izstopil Nj. Vel. kralj Peter II., h kateremu je takoj pristopil knez-namestnik Pavle ter se z njim prav prisrčno pozdravil, nato pa še namestnik dr. Perović in drugi. Prer kolodvorom so bili zbrani šolski otroci iz Lesce, ki so kralja pozdravili z burnim vzklikanjem. Kralj se je odpeljal takoj nato na Bled v dvorec Suvobor, kjer bo ostal del časa. Želimo mu, da bi mu bilo prijetno bivanje v naši lepi Sloveniji. Ko se je dvorni vlak peljal skozi Ljubljano, je Nj. Vel. kralja pozdravil ban dravske banovine dr. Marko Natlačen.

Kraljica Marija v Ilidžu

Ilidže, 4. avgusta. AA. Ves današnji dan so bile Ilidže in Sarajevo in vsi kraji tamokšnje okolice

v posebnem razpoloženju in navdušenju, ker so zvedeli, da bo prispela kraljica Marija. Čeprav je Nj. Vel. prispelo šele ob 5. popoldne, se je prebivalstvo Sarajeva že v zgodnjih popoldanskih urah pripravljalo na sprejem ter odhajalo z vlaki v Ilidže, kmetovalci iz okoliških vasi pa so prihajali v svečanih oblekah. Že pred prihodom kraljice se je pred dvorcem zbrala velika množica iz Sarajeva in Ilidže in veliko število kmetovalcev v živopisnih narodnih nošah. Množice so takoj napravile tri kilometre dolg špalir, ki je vodil od izvira do Ilidže.

Okrog 4. popoldne so prispeli iz Sarajeva ugledne osebnosti, med njimi prometni minister dr. Spaho, pomočnik bana Rašković, mestni poveljnik armade general Tomić, župan Ilidže, Sarajeva in mnoge druge ugledne osebnosti. V špalirju so bile razvrščene tudi štiri kmečke čete Sokolov in Sokolice. Množice so nestrpno zrlje v smer, odkoder se je imela pripeljati kraljica. Množice so sprejele kraljico z navdušenimi ovacijami. Ko je kraljica stopila iz svojega avtomobila, je pristopil prometni minister dr. Spaho, ki ji je predstavljal ostale ugledne osebnosti. Med pozdravljanjem in predstavljanjem so jo množice neprestano pozdravljale.

Po pozdravu z uglednimi osebnostmi se je kraljica napotila čez teraso v dvorec. Tu jo je na stopnišču sprejel upravnik kopališča in ji v imenu soproge bana izročil lep šop cvetja. Nato so pristopile k njej tri deklce in ji takisto izročile cvetje. Množice so neprestano pozdravljale kraljico in nenehoma prirejele ovacije. Kraljica se je nato napotila v svoje stanovanje. Okrog šeste se je zopet pojavila na balkonu in prisrčno odzdravljala zbranim množicam. Sokoli so pri tej priliki defilirali pred dvorcem. Sokolom se je pridružila tudi množica, ki je nenehoma pozdravljala kraljico in vzklikala Nj. Vel. kralju Petru, kraljevskemu domu in Jugoslaviji.

Sprejemi pri predsedniku vlade

Bled, 5. avgusta.

Danes dopoldne je sprejel predsednik vlade dr. Milan Stojadinović v avdicionu francoskega poslanika na našem dvoru g. Dampiera, poslanika v Washingtonu Fotiča, poslanika v Ankari g. Lazarevića in narodnega poslanca Milana Sokića, direktorja »Pravde«.

Grčija šla v diktaturo da prepreči komunističen puč „Po vzoru španske ljudske fronte...“

Atene, 5. avgusta. b. Včerajšnja predvidevanja o naglem razvoju dogodkov na Grškem so se davi uresničila. Predsednik vlade general Metaxas in notranji minister sta priredila s sodelovanjem še nekaterih drugih ministrov preteklo noč dolgo sejo, po kateri je Metaxas odšel h kralju. V političnih krogih so vedeli, da je pričakovati važnih dogodkov.

Davi je ministrski predsednik Metaxas proglasil obsedno stanje v vsej Grčiji, razpustil parlament in bodo danes razpisane nove volitve. Proglasitev obsednega stanja v vsej Grčiji utemeljuje s tem, da je nevarnost, da se ne bi začeli neredi, katere pripravljajo komunisti najprej s proglasitvijo generalne stavke. Vlada je prišla na sled komunistični zaroti že pred daljšim časom. Pustila pa je komuniste pri miru, da bi mogle zasledovati njihovo aktivnost in prekrizati vse njihove namene. Ker je dognala, da so komunisti načrti zelo dalekosežni, je vlada smatrala za potrebno, razpustiti parlament, da bi v borbi, ki bi sledila in ki bi bila zelo napeta, ne imela nepriključnih strankarskimi obračunavanji.

Po informacijah iz vladnih krogov je vlada prišla na sled komunističnim načrtom, ki odgovarjajo načrtom španskih komunistov, to je, da izvozejo generalno stavko v vsej Grčiji, da v zvezi s tem izvozejo nered in se polagoma polastijo oblasti. Vlada je te komunistične načrte preprečila z odločno akcijo, ki se je že začela.

Vlada izjavlja, da ni mogla rednim putem preprečiti komunističnega rovarjenja in da si je pomagala z oboroženo silo, da to prepreči. Zopetna ukinitve obsednega stanja je odvisna od poteka in konca borbe s komunisti. Vlada je v svojem posebnem komuniqueju povdarila, da se kralj strinja s

temi odredbami vlade, ker je prepričan, da je treba takemu komunističnemu rovarjenju napraviti konec. Grška vojska je ponoči še pred razglasitvijo obsednega stanja zasedla vodovod, električno centralo in plinarno, da bi mesto Atene obvarovala neprijetnih izmenadev. Zaenkrat vlada v Atenah in na Grškem mir, opaža pa se akcija komunistov, da se generalna stavka razširi iz Aten na vso Grčijo.

Atene, 5. avgusta. b. Z odobritvijo kralja Jurja II., je ministrski predsednik Metaxas proglasil diktaturo in razglasil obsedno stanje ter razpust parlamenta. Ta nepričakovani korak grške vlade je posledica opasnih levičarskih komunističnih radikalnih razmer, neposredni povod pa je dala proglasitev komunistične generalne stavke v Atenah in Pireju. Razen tega se trdi, da so komunisti pripravljali prevrat. Da prepreči to nevarnost, se je Metaxas odločil proglasiti diktaturo. V vseh vojašnicah in policijskih ter orožniških kasarnah je odredjena stroga pripravljenost. Dosedaj se mir in red ni kršil nikjer. Od polnoči dalje so prekinjene vse telefonske in brzojavne zveze. Generalna stavka na Grškem je bila razglašena o polnoči in resno napravlja skrbri grški vladi. Danes je vlada razglasila obsedno stanje v vsej državi. Vlada je prisiljena storiti vse korake, da bi preprečila novo nepotrebno prelivanje krvi. V tej zvezi se javlja, da se je vlada odločila razpustiti parlament. Pomnožene so straže pred poslopji raznih ministrstev.

Nič novega v Španiji

Borba bolj med radio postajami, kot na fronti

Pariz, 5. avgusta. b. Položaj v Španiji se v teku minulega dne ni spremenil. Z obeh strani poročajo o zmagah in o tem, da so zasedli važne strateške postojanke, kakor tudi, da čete z obeh strani hitro napredujejo. Gotovo pa je samo to, da do odločilnih borb in zmag ni prišlo. Vrsi se pač borba, toda ne krvava, ker se vodi samo med radijskimi postajami v Seville in Madridu, ne pa na fronti. Obe stranki zbirata svoje sile. Uporniki prevažajo svoje vojne sile in se utrjujejo na svojih položajih. To prihaja v prid madridski vladi, ki medtem mobilizira svoje delavce, ki sicer niso vojaško izvežbani, zato pa z navdušenjem odhajajo na fronto.

Prišlo je do večjega števila spopadov, vendar v manjši meri. Prva večja borba se pričakuje v okolici Col de Leona, ki je zelo važna točka na poti v Madrid. Vlada poroča o svojih zmagah, vendar je gotovo, da se Saragosa in Oviedo še nahajata v rokah nacionalistov. Sama vlada priznava v neki objavi, da so na severnem bojišču presli na

stran upornikov celi odredi vladne vojske. Isto javlja tudi radijska postaja v Seville, ki trdi, da sta dva polka prestopila na stran vstašev. Radijska postaja v Seville poroča dalje tudi o borbah na barcelonskih ulicah med socialisti in anarhisti. Vlada je v Madridu izdala odredbo, da se imajo izobešati rdeče zastave, anarhisti pa jih trgajo in razobešajo črno-rdeče zastave.

Vladna poročila:

4 francoska letala na pomoč

Pariz, 5. avgusta. AA. Desničarski »Jour« se danes vrača na vprašanje francoske pomoči španski vladi. List trdi, da so sestavili eskadrilo štirih letal tipa »Devoitine«, ki naj čez Poitiers in Toulouse leti v Madrid in se tamkaj stavi na razpolago španski

Nadaljevanje na 2. strani zgoraj.

Grški politik Metaxas.

toliko kapitala, ki bi bil potreben za donosno gospodarstvo.

Prišla je revolucija 14. aprila 1931, ki je bila delo liberalnega meščanstva in marksistov. Začuda pa republikanska vlada, v kateri so sedeli tudi voditelji socialne demokracije, za rešitev kmečkega vprašanja ni storila nič pametnega. Agrarna reforma je bila sicer sklenjena jeseni 1932, pa s takimi kompromisi, da je bila iluzorična. Pač so veleposestva plemičev, ki so bili nasproti svojim zakupnikom še najbolj humani, razlastili brez odškodnine, ostalim latifundistom, ki so v ogromni večini, pa so priznali odškodnino, ki je španski kmet absolutno ne zmore, ker bi spričo dejstva, da je trela razlastiti 8 do 10 milijonov hektarjev zemlje, španski narod moral plačati za zemljo 50 milijard dinarjev, od katerih bi država posodila narodu vsako leto 310 milijonov dinarjev. Na ta način bi, kakor so izračunali, postal kmet v resnici svoboden in neodvisen točno po — 160 letih! S temi 310 milijoni dinarji, ki jih namerava vlada vsako leto žrtvovati, pa bi bilo treba tudi izvesti nujne melioracije in usposobiti kmečke zakupnike in dinarje, da si nabavijo,

oziroma uredijo lastno gospodarstvo. To je vsekar veliko premalo, če n. pr. pomislimo, da Nemčija, kjer so na kmetih več ali manj normalne razmere, žrtvuje za notranjo kolonizacijo na bivših veleposestvih letno nad 900 milijonov dinarjev v našem denarju.

Socialisti, oziroma komunisti, zagovarjajo poljedelske zadruge, oziroma kolhoze. Veleposetniki bi izgubili, zato pa bi nastali veliki poljedelski obrati. Zato se pa ogreva samo delavstvo, dočim kmečki zakupniki, ki so se privadili zemlji, tega seveda nečijo, ampak so vsaj po večini za reformo, ki jo predlaga voditelj španskega fašizma Primo de Rivera, sin bivšega diktatorja. Ta predlaga brezodškodninsko razlastitev vseh veleposestev, ker latifundisti lahko živijo od tega, kar so si prihranili, otroci pa naj gredo delat. Poljedelski delavci naj dobijo parcele, zakupniki naj postanejo pravi lastniki. Država pa naj skrbí za namakanje, pogozditev in notranjo kolonizacijo. Gil Robles, ki je bil v vladi od 1934—1935, je popolnoma odpovedal, ker se je takoj, ko je prišel do oblasti, izkazal kot omejen nazadnjak tako, da ga je katoliška ljudska stranka sama vrgla čez krov in si iz-

volila drugega načelnika. Gil Robles ni samo od bil od sebe Kataloncev, katerim je zopet vzel avtonomijo, ampak je celo agrarno reformo poslabšal. Pa tudi Azana, ki je bil na krmilu pred njim in je prišel zopet na vlado za njim, se na tem polju ni izkazal.

To so torej razmere in vzroki, ki so privedli do sedanje strašne državljanske vojne. Najboljša rešitev bi pač bila razlastitev, ki bi iz zakupnikov in hlapcev ustvarila svobodne kmete na lastni zemlji, kar tudi odgovarja želji velike večine španskega ljudstva. Kolektivizacija zemlje po moskovskem diktatu za Španijo, pa za zapad sploh ni prikladna, še bolj pa je obsojati, da se gospodarska reforma meša z bojem zoper katoliško vero in cerkev, ki je že več kot dve sto let osvobodena bremena velike posesti in stoji v službi naroda in njegovih duhovnih potreb. Če je kdo zdaj škodoval normalni in pravi rešitvi gospodarskega vprašanja Španije, je to komunist z svojo strupeno protiversko gonjo in terorjem, ki gre zoper svobodo prepričanja, vesti in vere in je izzval reakcijo.

